

est, præsertim quoad voti transgressionem. Ut autem clarius explicetur, duplicem modum hujus actionis et concessionis domini distinguere oportet. Unus est, quando dominus solum concedit usum facti certum ac determinatum, et tunc si usus cedat in commodum ipsius religiosi, vel ei proprie donetur, contra paupertatem est sine licentia illum accipere, non tam propter dispensationem, quam propter acceptionem rei, quia nimirum aliquid pretio æstimabile sine licentia accipitur, et ita est acceptio proprietatis, ut supra dixi; et ad hoc parum refert, quod acceptio fiat ex voluntate donantis, nam omnis donatio ita fit, acceptio autem ex sola voluntate accipientis habet, quod sit proprietaria, nimirum si non alterius, sed proprio arbitrio fiat. At vero si usus nec cedit in commodum religiosi, neque ipse pro se illum acceptat, sed solum ut alteri res donetur, ita ut ipse solum sit medium seu instrumentum transferendi rem ab uno in alium, tunc revera non peccatur contra paupertatem, qua neque aliquid accipit, neque etiam aliquid expendit suo nomine, et in eo casu solum procedit ratio superius facta, et in superioribus etiam tactum est.

16. *Pura administratio, et jus administrandi non est contra votum paupertatis.* — Unde colligo, quoties conceditur usus facti indeterminatus, seu absolute, pro arbitrio accipientis, tunc semper esse contra paupertatem acceptare talem usum, et ad hunc vel illum applicare proprio arbitrio, et sine legitima facultate; quia virtute accipit jus convertendi rem in usum proprium, si voluerit, et ita æquivalet cuidam dominio; quod tamen secus esset si solum acceptaretur dispensatio facienda in alios nomine alterius, quamvis particularis applicatio esset commissa arbitrio religiosi, sicut potest committere dominus ministro, seu œcono-
 nomo, certam pecuniæ summam in pauperes distribuendam, quos ipse pro suo arbitrio designaverit. In his autem casibus nulla intervenit injustitia, per se loquendo, nec etiam vitium proprietatis, si arbitrium hoc secundo modo sumatur, nam tunc sola electio, et jus ad electionem pauperum illi committitur, cujus usurpatio non est contra paupertatem, ut constat ex his, quæ de materia voti simplicis paupertatis diximus hoc libro, c. 4, quia nec administratio, nec jus administrandi, nomine præsertim alterius, per se repugnat paupertati, nisi aliunde jus illud habeat emolumentum temporale, verbi gratia, stipendium aliquod, et ideo sit pretio æstima-

bile; nam tunc non licebit habere jus tanquam proprium; si vero præcise spectetur jus administrandi, seu distribuendi aliquid, non facit hominem divitem: ergo.

17. Alio vero modo potest hoc ita fieri, ut res prius simpliciter donetur, et accipiatur a religioso; postea vero expendatur ab ipso, vel consumatur. Et tunc in acceptione licet non sit injustitia, intervenit proprietatis, et culpa contra paupertatem, ut supra dictum est. Rursus vero novum peccatum committit, rem illam sic acceptam expendendo, et consumendo sine facultate, quod peccatum non solum contra paupertatem est, sed etiam contra justitiam, non respectu domini, sed respectu monasterii. Ratio est, quia statim ac illa bona acceptata fuerunt, acquisita sunt non religioso, sed monasterio; ergo dispensatio, quæ postea fit, jam non est de bonis alienis, sed de bonis monasterii; ergo, sicut expendendo alia bona monasterii sine facultate peccatur contra justitiam et paupertatem, ita etiam expendendo hæc bona. Et confirmatur, nam etiam bona acquisita per proprium laborem et industriam statim ac sunt acquisita, subsunt huic regulæ. Et similiter bona cum legitima facultate accepta per donationem; ergo idem dicendum est de bonis male acceptis quantum ad modum, quia, non obstante illo modo, jus acquiritur monasterio, ut supra ostensum est.

18. *Difficultas, an res sic accepta licite possit expendi.* — Sed quæret aliquis an saltem ex licentia Prælati liceat expendere bona sic accepta. Respondetur, quod acceptio fuerit peccaminosa et sacrilega, nihil impedire quominus Prælati habeat jus suum dandi illam facultatem, si expedire censuerit; illa autem rite concessa, præcedens peccatum nihil impedit, quominus liceat ea uti, et talia bona juxta facultatem acceptam dispensare, quia prior culpa non habet connexionem cum actu sequenti, neque influit in illum, neque subsequens usus fundatur in culpa præcedenti, sed in effectu ejus, qui est, quod illa bona sint religionis, et superior illorum administrationem habeat. Quin potius, quatenus illa bona nondum fuerunt a Prælate acceptata, videtur habere majorem libertatem renunciandi illa, et consequenter concedendi facultatem disponendi de illis. Verumtamen hoc solum procedere censeo respectu prioris donatarii, et donationis ab ipso factæ, quia cum non fuerit acceptata cum auctoritate religionis, licet fuerit valida, non tamen omnino firma, si Prælati velit illam irritare, seu non ac-

ceptare. Ut autem id faciat, rationabilis causa necessaria est, sicut ad repudiandam a principio quameumque donationem factam monasterio, alioqui nec fideliter, nec prudenter administraret bona et commoda monasterii. Si autem Prælati priorem acceptionem irritam faciat, necesse est ut priori etiam domino res ipsa restituatur, quia, eo ipso quod prior alienatio rata non habetur, redit ad priorem dominum, vel ex interpretativa voluntate ejus, et tacita conditione inclusa in priori donatione, vel ex natura ipsius domini, quia non debet res illa manere nullius, et quasi pro derelicto, alias quilibet posset illam juste occupare. Igitur in eo casu, in quo Prælati irritat acceptionem, non potest dare facultatem expendendi rem illam in alios usus, sed domino est reddenda, et ex consensu ejus poterit ad alium usum applicari. Si vero superior priorem acceptionem ratam habet, vel certe, ignorans modum ejus, simpliciter concedit facultatem disponendi de illa quantitate bonorum, ut facultas legitime concedatur, sufficiens causa necessaria est; et eadem circumstantiæ observandæ sunt, quæ in superiori dubio fuerunt explicatæ, nam quoad hoc eadem ratio est de his bonis, quæ de quibusvisque aliis bonis monasterii. Quod enim talia bona intuitu talis personæ acquisita sint monasterio, non obstat quominus causa rationabilis requiratur; potest autem juvare ut facilius licentia concedatur, existente causa rationabili, vel etiam ut minor causa prudenter judicetur sufficiens.

19. *Dubitatio specialis, circa magnam quantitatem vel pretiositatem rei donatæ.* — Speciale vero dubium hic habet, quando res accepta est pretiosa, vel est pecunia magnæ quantitatis, verbi gratia, centum aureorum, an possit Prælati dare licentiam privato religioso donandi vel expendendi illa extra religionem, vel in privatum commodum proprium ipsius religiosi rationabile et conveniens, vel in alium usum pium. Et specialis ratio dubitandi esse potest, quia supponimus quantitatem esse tantam, ut Prælati non possit de propriis bonis monasterii tantum alienare vel expendere, etiam in pios usus; sed in eo casu res illa vel quantitas semel accepta statim efficitur ex bonis monasterii; ergo jam excedit potestatem Prælati. Hoc dubium late tractat Corduba, in dict. q. 54, et in summa sentit, si a principio absolute fuit donatio facta moniali, vel religioso, tunc non posse Prælatum localem, seu Abbatissam,

Priorem, etc., talem facultatem concedere, nec religiosum illa uti, quia excedit ejus particularem jurisdictionem, imo nec provincialem, aut Episcopum (si superior sit) posse illam facultatem dare sine consensu monasterii; nec monasterii consensum sufficere, sine licentia talis Prælati, quia jam illa bona fuerunt effecta monasterii, et consequenter non possunt alienari sine consensu monasterii, et auctoritate Prælati, juxta communem doctrinam de alienationibus in Clement. unica, de Rebus Eccles. non alienan., et apud Sylvestrum et Summistas, verb. *Alienatio*. Si vero a principio donatio non fuit simpliciter facta vel acceptata, sed solum sub tali modo, ut religiosus vel monialis possit de pecunia illa ad libitum disponere, vel generaliter in tali usu, verbi gratia, dandi illam consanguineo, vel amico, in eo casu censeo id esse licitum, et non solum universalem Prælatum, sed etiam Abbatem, et Abbatissam posse eam facultatem concedere, quia dominium non fuit acquisitum monasterio, et ideo ex eo capite nihil obstat quominus talis licentia dari possit, et ex nullo alio prohibita invenitur.

20. Hæc resolutio mihi non displicet, indiget tamen majori declaratione; nam ipsemet auctor non est omnino constans in priori dicto, quia paulo inferius ait generalem vel Provincialem posse dare illam facultatem sine consensu conventus, quando ratio vel causa sufficiens intervenierit; quod non aliter probat, nisi quia hoc videtur consentaneum æquitati naturali. Verumtamen, ut moralis aliqua regula statui possit, considerandum est duo hic esse necessaria, scilicet, causam legitimam, et potestatem; quamvis enim sine causa legitima nemo possit hoc facere, tamen, etiam interveniente legitima causa, non quilibet potest, sed solum ille cui hæc administratio et potestas commissa est. Quantum ergo ad potestatem, considerandum est præcipue jus proprium uniuscujusque religionis, nam in aliqua potestas est apud Generalem; in inferioribus vero, juxta potestatem ab ipso, vel ordinario jure religionis concessam; in aliis vero potestas est in Generali, vel provinciali eum consensu conventus, et non alias. In aliis denique potestas supra certam quantitatem commissa est conventui, vel proxime Prælate, in majorem vero reservata superiori. Ad eum ergo ad quem jure ordinario religionis pertinet dispensare bona religionis talis quantitatis vel qualitatis, pertinet etiam dare dictam facultatem, quando donatio simpliciter

facta est religioso, propter rationem factam; quia dominium talis rei statim transivit in religionem.

21. Ad judicandum autem de hac potestate, multum refert expendere an bona, de quibus agitur, mobilia sint, vel immobilia; nam immobilia a nullo infra Summum Pontificem ordinarie alienari possunt, nisi in evidentem utilitatem monasterii, et ideo prædicta licentia in eis locum non habet; nam, licet possit interdum dari ad disponendum de fructibus ejus, per totam vitam religiosi, juxta modum et moderationem in superiori puncto tractatam, tamen ad rem illam immobilem radicatus alienandam ad arbitrium privati religiosi dari non potest. Idemque est de rebus mobilibus pretiosis, quæ immobilibus æquiparantur, ut tradit Panormit., in cap. *Tua*, de His quæ fiunt a Prælato, etc.; et Sylvest., verb. *Alienatio*, q. 10, n. 9; circa alia vero mobilia, locum habet dicta licentia juxta mensuram potestatis. Computandam autem censeo pecuniam inter mobilia bona; nam, licet per eam possit comparari aliquid immobile, vel aliquod jus ad certos redditus, quod inter immobilia computatur in cap. *Exit*, de Verb. signif., in 6, nihilominus per se, et in propria specie, ex mobilibus bonis est, et eorum lege mensuratur, nisi sit tanta, ut jam censeatur res pretiosa, ac proinde tanquam immobilis computetur. Ex his ergo principiis in particulari judicandum est de hac potestate, et materia ejus; ad judicandum autem de legitima causa sufficere possunt superius dicta, quia revera in particulari semper est judicium arbitrium.

22. Hic solum occurrit addendum in particulari hoc casu multum posse juvare, et in partem causæ computari, quod talis pecunia data sit religioso in peculiare commodum et utilitatem ejus. In quo tamen etiam oportet expendere, aliud esse rem esse donatam directe monasterio, intuitu, vel intercessione aut occasione talis personæ, aliud vero esse rem ex intentione donantis dari particulari personæ in usum et utilitatem ejus, quantum fieri potest, consequenter vero dominium transire ad religionem, quia aliter fieri non potest. In priori enim casu, absolute et simpliciter res transit in monasterium quoad dominium, et respectum (ut sic dicam) ad communem usum et utilitatem, et ideo in eo casu vix habet locum petita facultas ultra legitimam licentiam, nam religiosus tunc non est objectum donationis, ut sic dicam, sed veluti

instrumentum, aut occasio ex qua ad summum potest resultare quædam ratio gratitudinis erga talem religiosum, quæ tamen non sufficit ad honestandam licentiam, alienandi, vel convertendi in proprios usus rem illam, nisi alioquin intercedat alia necessitas, ob quam ex quibuscumque bonis monasterii posset illi subveniri.

23. In posteriori autem casu, censeo facili negotio posse talem facultatem honestari, et regulariter posse concedi ab immediato superiore monasterii, nisi vel regula, vel consuetudo religionis specialiter repugnet. Ratio est, quia, ex intentione donantis, non sunt illa bona simpliciter et absolute incorporata monasterio, sed sub tali modo, et quasi conditione, aut onere, ut utilitas eorum tali personæ applicetur; et ita acceptata sunt; ergo multo facilius, et ex leviori causa potest superior illam licentiam dare circa talia bona, quam si ex propriis bonis, quæ sunt sub absoluto dominio monasterii, essent consumenda. Confirmatur et declaratur, quia si superior sciret, et vellet subtiliter rem distinguere, posset non acceptare dominium talis pecuniæ, sed solum dare licentiam subdito ad utendum illa tanquam aliena ex consensu domini; tunc enim nihil alienat de bonis monasterii, et alioquin usus est honestus et religiosus, ut supponimus; ergo, licet contingat ipsum hoc non advertere, nec distinguere, virtualiter hoc censetur voluisse, cum intendit a principio eam pecuniam, verbi gratia, acceptare solum in commodum seu usum talis personæ; ergo juxta eandem etiam intentionem potest postea licentiam dare, et religiosus potest illa uti.

24. Unde in eo casu particulari, quem tractat Corduba, si centum aurei hoc modo donentur moniali, an possit ex licentia Abbatis ea donare alicui personæ seculari, ut pro tempore vitæ suæ singulis annis tantam pensionem reddat illi, per quam extinguatur capitale, seu (quod idem est) ita ut centum aurei in perpetuum dominium alterius transeant. Distinguendum enim censeo: aut enim pensio tanta est, ut juste solum possit respondere censui, quem vocant vitalitium, suppositis quæ supra dicta sunt de pensionibus monialium, et supponendo etiam quantitatem pensionis, secundum rectam rationem esse accommodatam necessitatibus talis personæ, tunc, inquam, justam censeo talem facultatem, quia juste consumitur illa pecunia in utilitatem talis personæ; et modus ille non in-

cludit aliquid per se illicitum aut prohibitum. Sicut in aliquo casu posset religio emere vitalitium censum, cujus dominium apud ipsam esset, et applicare fructus ejus ad usum talis religiosi, pro cujus vita census constitueretur, ita ut applicatio pensionis non sit irrevocabilis, sed pendeat semper ex voluntate superioris, quod etiam in præsentem casu supponimus. Posset etiam hoc fieri, non constituendo proprium censum, sed quoddam mutuum quod per partes solvatur, cum æquali periculo utriusque partis, minuendi vel excedendi capitale, si vita minus vel magis duraverit; qui contractus ex se æqualis est, et factus ex licentia superioris, nihil continet contra paupertatem, et alioquin pecunia ita est acceptata, ut juste possit expendi a superiore in utilitatem talis personæ, ut ex dictis suppono; ergo. At vero si pensio tam parva est, ut juste possit respondere censui perpetuo redimibili, non esset justa causa extrahendi omnino illam pecuniam extra monasterium, quia posset constitui census, cujus dominium perpetuo duraret apud monasterium, quamvis moniales pro tempore vitæ suæ fructibus ejus gauderent; sic enim et satisfaceret intentioni donantis, et commodis monasterii consuleretur; tenetur autem superior utriusque rationem habere in hujusmodi facultate præstanda; et ideo nisi specialis ratio cogeret, non liceret in eo casu tantam pecuniæ quantitatem extra religionem omnino alienare, vel ad hoc licentiam tribuere.

CAPUT XVI.

DE TESTAMENTIS RELIGIOSORUM.

1. Quæ hæcenus diximus pertinent ad dispensationem honorum inter vivos; superest ut explicemus an in morte possint religiosi de eisdem bonis disponere, vel testari; loquimur autem de religiosis secundum præsentem statum Ecclesiæ, nam de antiquo jure, ante tempora Justiniani imperatoris, jam supra aliquid tetigimus, quod nobis sufficit. Loquimur etiam de religiosis professis per votum solemne; nam de scholaribus nostræ Societatis infra dicturi sumus. Duo ergo sunt certa de hac materia. Primum est, religiosum professum, nec valide, nec licite testari posse sine legitima facultate. Hoc declaratum est in Authentica *Ingressi*, Cod. de Sacrosanct. Eccl., quæ canonizata est per Gregorium Papam, in cap. *Quia ingredientibus*, 19, q. 3. Ratio autem

clara est, quia ille est usus proprietarius; ergo non licet; item, quia dispositio de re non sua, et non facta de licentia domini, invalida est, præsertim cum ab eo fit, qui nihil aliud æquivalens, nec omnino aliquid proprium habet. De qua re multa videri possunt apud Navar., Commen. 2 de Regul., num. 22, 43 et sequentibus, et Comment. de Spoliis Clericorum, in cap. *Non liceat*, 12, quæst. 2, § 6, num. 3.

2. *Excipitur pater respectu filiorum.* — Ab hac vero generali regula excipi solet casus, in quo pater habens filios professionem emisit, antequam de bonis disponderet, et inter eos hæreditatem divideret; nam tunc ei conceditur facultas distribuendi bona sua inter filios, quæ distributio quoddam testamentum esse videtur, ut Bartol. adnotat, quia est ultima voluntas, quæ vim habet testamenti, et per mortem civilem confirmatur. Hæc autem exceptio habetur ex Authentica *Si qua mulier*, Cod. de Sacrosanct. Eccles., et in Authentica de Sanctissimis Episcopis, collat. 9, titulo decimo quinto, cap. trigesimo octavo, et in Authentica *Nunc autem*, Cod. de Episcopis et clericis, et refertur a Gratian., in cap. *Si qua mulier*, 19, q. 3, quod non satis est ut dicamus legem illam esse canonizatam, quia ad hoc non sufficit auctoritas Gratiani, ut notavit Navar., Comment. 2 de Regul., n. 53; tamen et a Gregorio Papa in prædicta Epistola virtute approbata est hæc lex, et usu etiam et consuetudine recepta est, et ita sentiunt communiter auctores, Covar., de Testamentis, cap. 2, n. 9; Gregor. Lopez, in part. 6, tit. 1, lib. 17; Molina, lib. 2 de Primogenitis, n. 55. Nec tamen dissentit Navar. supra. Quia recte advertit mirabilem esse illam concessionem, quia pater semel professus, licet filios habeat, nullum dominium vel jus retinet in prioribus bonis, nec est capax illius; quomodo ergo potest de illis disponere? aut quæ necessitas est illius concessionis, cum in eo casu possint filii quasi ab intestato parenti succedere, sua legitima portione unicuique divisa, et sua etiam monasterio reservata, quod magis videbatur consentaneum juri canonico, argument. cap. penult., 16, quæst. 7, et cap. ult., 20, quæstione 3.

3. Quæ difficultas explicabitur melius, si simul aliam excitemus, nimirum, an in eo casu possit talis religiosus aliquid in ea distributione honorum ex propria voluntate et affectu efficere, sed solum exequi quod alias ipso jure necessario competit filiis. Nam si hoc posterius dicamus, facile expeditur dicta difficultas. Di-